

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Наукова бібліотека ім. М. Максимовича
Інформаційно-бібліографічний відділ

ВОЇНИ ДУХУ – ВІЙСЬКОВІ КАПЕЛАНИ

бібліографічний огляд статей, відеоновин та фоторепортажів

Фото: У храмі Святої Софії – перший випуск військових капеланів від п'яти релігійних організацій, які навчалися за спецпрограмою на базі Військового ін-ту КНУ імені Тараса Шевченка. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-kiyevi-visvyatili-30-kapelaniv-pidgotovlenih-dlya-dopomogi-ukrayinskim-vijskovim-foto>

Воїни Духу – військові капелани : бібліографічний огляд статей, відеоновин та фоторепортажів / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Наук. б-ка ім. М. Максимовича, Інформ.-бібліогр. від. ; [упоряд. Н. В. Кошлякова ; за заг. ред. І. І. Тіщенко ; фото: Hromadske]. – Київ : [б. в.], 2023. – 30 с.

Матеріал огляду відображає фонди Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича: публікації з періодичних видань та матеріалів конференцій, містить посилання на повнотекстові інформаційні Інтернет-джерела.

ЗМІСТ

З ІСТОРИЇ ВІЙСЬКОВОЇ ДУШПАСТИРСЬКОЇ СЛУЖБИ	4
ВІЙСЬКОВІ СВЯЩЕННИКИ КРАЇН-ЧЛЕНІВ НАТО	7
ВОЇНИ-КАПЕЛАНИ – ДУХОВНІ ЗАХИСНИКИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	10

З ІСТОРИЇ ВІЙСЬКОВОЇ ДУШПАСТИРСЬКОЇ СЛУЖБИ

1. **Гречко І.** Українське військове душпастирство. *Патріархат*. Київ, 1991. № 11 (251). URL: <http://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/ukrajinske-vijskove-dushpastyrstvo/> (01.06.23).

Історія збройних сил України.

2. **Єременко М. М., Лиман І.** Військове духовенство на Півдні України (1734–1853 рр.) / Бердян. держ. пед. ун-т, НДІ іст. урбаністики. Мелітополь : Вид. будинок Мелітопольської міськ. друкарні, 2014. 435, [1] с. URL: [http://ri-urbanhistory.org.ua/library/liman/YEremenko, Liman. Kniga\[1\].pdf](http://ri-urbanhistory.org.ua/library/liman/YEremenko, Liman. Kniga[1].pdf) (09.06.23).

3. **Забзалюк Д. Є.** Душпастирська служба українських військових формацій першої половини ХХ ст. : автореф. ... канд. іст. наук : 20.02.22 / Нац. ун-т "Львів. політехніка". Львів, 2007. 19 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/358> (22.05.23).

4. **Забзалюк Д. Є.** Капелани українських військових формувань періоду Другої світової війни. *Мандрівець*. Тернопіль, 2009. № 4 (82). С. 37–44.

5. **Забзалюк Д. Є.** Капеланство доби Української Центральної Ради *Мандрівець*. Тернопіль, 2008. № 7 (78). С. 45–48.

6. **Зінченко П.** Наступники святого Мартина: військове капеланство в Католицькій Церкві. *Verbum* : вебсайт. URL: <https://www.verbum.com.ua/11/2019/how-does-the-church-work/military-chaplains-in-catholic-church/> (06.11.19).

"Неодмінну участь у кожному військовому параді в Україні беруть військові капелани. Серед випробувань, які принесла нашій державі війна, вони перебувають із солдатами, підтримуючи й показуючи, що навіть у найскладніші часи Господь поряд. Військове капеланство в Католицькій Церкві має довгу історію, яка розпочалася ще в ранньому середньовіччі".

7. **Йосифчук М. Я., Красота І. В.** Військові священники-капелани УНР на території Польщі у 1920–1924 рр. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана Черняховського. Київ, 2020. С. 190. URL: <https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

8. **Кальниш Ю.** Проблеми та перспективи становлення інституту капеланів Збройних Сил України і досвід НАТО. *Україна – НАТО*. Київ, 2007. № 5. С. 69–80.

9. **Капелан.** *Українська релігієзнавча енциклопедія*. URL: <https://ure-online.info/?s=%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D0%BD> (25.05.23).

Капелан – військовий священник в арміях багатьох держав, в обов'язки якого входить задоволення релігійних потреб військовослужбовців, проведення богослужінь, відспівування мертвих, нагляд за моральним і духовним станом солдат тощо.

10. **Капелюшний В.** Польове духовенство Української Галицької армії в державотворчих процесах 1918–1920 років: стан і перспективи дослідження. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія*. Київ, 2018. Вип. 2 (137). С. 8–12. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/istoriya_137_2018.pdf (09.06.23).

Здійснено стислий аналіз наукового доробку істориків, присвяченого дослідженню ролі та значення польового духовенства Української Галицької Армії в національних державотворчих процесах 1918–1920 рр. Домінуюче місце займає історіографічний аналіз наукового доробку сучасних вітчизняних дослідників, опублікованого після проголошення суверенітету й державної незалежності України, зокрема Я. Грицака, Д. Забзалюка, О. Красівського, М. Литвина, В. Марчука, О. Павлишина, В. Футулуйчука. Наголошено на впливі досвіду душпастирської служби Легіону Українських січових стрільців на її розгортання в лавах Української Галицької Армії.

11. **Лозинський А.** Військове духовенство в роки Першої світової війни. *Українознавство*. Київ, 2017. № 1/2 (62/63). С. 89–97.

12. **Малишко С.** Православне військове духівництво в контексті історії церкви на Україні. *Наукові записки з української історії*. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 37. С. 73–80. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzzui_2015_37_12 (05.05.23).

13. **Пилипів І. В., Делятинський Р. І.** Інститут військових капеланів в Україні (XX – XXI ст.): етапи розвитку та роль у формуванні української нації. *Гілея*. Київ, 2018. Вип. 134. С. 129–134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_134_32 (04.05.23).

14. **Сегеда С., Шевчук В.** Створення та розвиток Збройних сил України: історіографічний вимір. *Український історичний журнал*. Київ, 2021. № 4. С. 148–162. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/184526/12-Seheda.pdf?sequence=1> (05.06.23).

"Збройна агресія Росії проти України каталізувала започаткування у ЗСУ капеланської служби. Дослідження нової структури, її завдань та діяльності, урахування досвіду армій країн НАТО провели Ю. Бураков,

І. Чорна. Особливості становлення душпастирства, напрями роботи капеланів у зоні проведення АТО й ООС, у шпиталях, лікарнях порушували В. Бубнюк, В. Воєца".

15. **Семененко В. М., Романюк А. М.** Військовий капелан у складі високомобільних груп внутрішніх комунікацій: досвід, проблеми і перспективи. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана Черняхівського. Київ, 2020. С. 209. URL: <https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

16. **Скотнікова О.** На передовій, але без зброї: перша група військових капеланів вже на спецнавчаннях *Вечірній Київ*. Київ, 2023. 5 берез. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/79540/> (05.06.23).

ВІЙСЬКОВІ СВЯЩЕННИКИ КРАЇН-ЧЛЕНІВ НАТО

17. **Військове** капеланство представили на Міжнародній конференції головних капеланів країн-членів НАТО у Парижі. *Католицький оглядач* : вебсайт. URL: <http://catholicnews.org.ua/viyskove-kapelanstvo-predstavili-na-mizhnarodniy-konferenciyi-golovnih-kapelaniv-krayin-chleniv-nato> (11.02.14).

Від 3 до 7 лютого 2014 року в Парижі (Франція) проходила XXV Міжнародна конференція головних військових священників (капеланів) Збройних сил країн-членів НАТО. Конференція була присвячена аналізу результатів стратегічного розвитку сучасного військового капеланства. Українську Греко-Католицьку Церкву та Департамент Патріаршої курії УГКЦ у справах душпастирства силових структур України представив о. Любомир Яворський, заступник керівника Департаменту.

18. **Владиченко Л. Д.** Інститут військового капеланства в Збройних силах Польщі. *Схід*. Київ, 2013. № 5 (125). С. 178–182.

В статті висвітлено сучасний стан інституту військового капеланства у Війську Польському. Проаналізовано умови забезпечення права на задоволення релігійних потреб в армії для представників християнського та інших віросповідань.

19. **Владиченко Л. Д.** Прикладні аспекти державно-конфесійних відносин: порівняльний аналіз практики існування військового душпастирства у збройних силах Польщі та України. *Практична філософія*. Київ, 2014. № 3 (53). С. 104–114.

Проаналізовано сучасний стан інституту військового капеланства в Війську Польському та досліджено процес впровадження у Збройні Сили України військового капеланства в період незалежності України. Розглянуто нормативно-правове забезпечення душпастирської роботи у Збройних силах Польщі та України.

20. **Здіорук С. І.** Міжнародний досвід військових капеланів для української армії. *Україна дипломатична*. Київ, 2016. Вип. 17. С. 880–894. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrdip_2016_17_89 (11.05.23).

21. **Здіорук С. І.** Служба військових капеланів: досвід функціонування в іноземних збройних силах. Стратегічні пріоритети. Київ, 2009. № 1 (10) : Спеціальний випуск. С. 236–245.

22. **Служби** військового капеланства Сил оборони України та США домовились про співпрацю. *Національна гвардія України* : вебсайт. URL: <https://ngu.gov.ua/sluzhby-vijskovogo-kapelanstva-syl-oborony-ukrayiny-ta-ssha-domovylys-pro-spivpraczyu/> (07.06.23).

У Департаменті військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ у Києві відбулася робоча зустріч керівників Служб військового капеланства Сил оборони України, представників церков за даним напрямком діяльності з Главою Української греко-католицької церкви – Блаженнішим Святославом

та Президентом Конференції католицьких єпископів Сполучених Штатів Америки, головним архієпископом для військових служб США – Тімоті Брогліо.

23. **Стебляк Д. М.** Забезпечення свободи віросповідання солдатів і військових капеланів у США. *Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Політологія. Соціологія. Право.* Київ ; Херсон, 2019. № 3 (43). С. 203–206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKPI_soc_2019_3_31 (22.05.23).

24. **Стукаліна Н. Т.** Військові духівники у боротьбі за розбудову Західноукраїнської Народної Республіки. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана Черняхівського. Київ, 2020. С. 212. URL: <https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

25. **Терещук Г.** Військового капелана зі США охороняє асистент зі зброєю. *Радіо Свобода* : вебсайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/chaplain-usa-umovy-sluzhby/30340509.html> (05.06.23).

26. **Топальський В.** Душпастирська діяльність українських військових священників в Іраку. *Військово-історичний альманах.* Київ, 2010. Число 2 (21). С. 72–80.

27. **Українські** військові капелани вперше пройшли навчання у Британії. *Українська правда* : вебсайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2023/06/5/7405371/> (05.06.23).

28. **Федоренко В. В.** Інститут капеланства: польський досвід та реалії України. *Дні науки філософського факультету* : матеріали доп. та

виступів міжнар. наук. конф., 20–21 квіт. 2016 р. / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. Ч. 6. С. 124–126. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/dnff/dnff_2016_06.pdf (18.05.23).

29. **Якобчук А.** Капелани ЗСУ пройдуть навчання у Сполучених Штатах, Великобританії та Південній Кореї. *Слово про Слово* : вебсайт. URL: <https://slovoproslovo.info/kapelani-zbroynih-sil-proydut-navchannya-u-spoluchenih-shtatah-velikobritanii-ta-pivdenniy-korei> (05.06.23).

30. **The Chaplain's Handbook** Articles : Information. Prayers / Guidelines Revised by Rev. Peter R., Hook P. A. State Chaplain, 2023. March. URL: <https://vfwpa.org/uploads/Documents/2023-ChaplainsHandbook.pdf> (06.06.23).

Довідник капелана.

ВОЇНИ-КАПЕЛАНИ – ДУХОВНІ ЗАХИСНИКИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

31. **Про Службу** військового капеланства : Закон України від 30.11.2021 р. № 1915-IX; із змінами, внесеними згідно із Законами № 2131-IX від 15.03.2022 р., № 2845-IX від 13.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1915-20#Text> (26.05.23).

32. **Андрій** Зелінський про капеланство, віру та духовність на війні: 11 запитань / Військове телебачення. *YouTube* : відеохостинг URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ginUrtHS364> (02.06.23).

33. **"Батя"** – капелан та названий батько 33 дітей / Нromadske. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TJFMwWW9n-Y> (02.06.23).

Історія про капелана з Маріуполя, який заснував дитячий притулок "Республіка Пілігрім", який за 17 років вивчив та дав притулок більше 3000 дітей-сиріт. Сам Капелан, якого між собою називають просто "Батя" всиновив 33 дітей. Геннадій Мохненко один з перших разом зі своїми підопічними рив окопи довкола Маріуполя.

34. **Військова** капеланська діяльність. *WikiLegalAid* : довідково-інформаційна платформа правових консультацій. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%92%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#.D0.9D.D0.BE.D1.80.D0.BC.D0.B0.D1.82.D0.B8.D0.B2.D0.BD.D0.B0_.D0.B1.D0.B0.D0.B7.D0.B0 (26.05.23).

35. **"Військовий** капелан – це посередник між світом війни і світом миру", – житомирянка Олена Легенчук / Суспільне Житомир. *YouTube* : відеохостинг. URL: https://www.youtube.com/watch?v=M_ey74PVIWw (02.06.23).

Про початок повномасштабного вторгнення Росії на територію України жінка дізналася, перебуваючи в Іспанії. З перших днів війни вона допомагає Збройним силам України.

36. **Били** та питали про місцеперебування Бандери: одеський священник про 70 днів російського полону / Суспільне Одеса. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bPG9sfB7C4c> (02.06.23).

"Ми таки безсмертні": священник Василь Вирозуб, який відправився на рятувальному судні "Сапфір" на острів Зміїний, був у російському полоні 70 днів. Він пройшов через фільтраційний табір, катування та допити. Натомість продовжує службу та допомагає українським військовим та їх сім'ям духовно.

37. **Блаженніший** Святослав до капеланів-випускників: Військовий капелан – це Боже обличчя в українському війську. *Українська Греко-Католицька Церква*: вебсайт. URL: <https://ugcc.ua/data/blazhennishyy-svyatoslav-do-kapelaniv-vypusknykiv-viyskovyyu-kapelan-tse-bozhe-oblychchya-v-ukraynskomu-viysku-2462/> (01.04.23).

38. **Васін М. С.** Перспективи законодавчого врегулювання взаємодії держави і релігійних організацій у сфері впровадження військового капеланства. *Часопис Київського університету права*. Київ, 2017. № 3. С. 96–100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2017_3_21 (11.05.23).

39. **Ващук М. М.** Інститут капеланства як невід'ємний складник культурно-історичної традиції духовної опіки військовослужбовців в Україні. *Сучасні питання економіки і права*. Київ, 2019. Вип. 1. С. 244–252. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sper_2019_1_30 (18.05.23).

40. **Ващук М. М.** Роль інституту капеланства в реалізації права на свободу світогляду та віросповідання військовослужбовців та проблеми його законодавчого закріплення в Україні. *Журнал східноєвропейського права*. Київ, 2019. № 70. С. 222–229. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2019_70_27 (17.05.23).

41. **Випуск** військових капеланів. *Київський університет*. Київ, 2023. Квіт. (№ 4). С. 5.

"Знаменна подія в історії військового капеланства ЗСУ – у Софійському соборі відбувся перший випуск військових капеланів, які завершили курси підвищення кваліфікації з питань військового капеланства Збройних Сил України. Після шести тижнів навчання за спеціальною програмою підготовки військових капеланів-офіцерів Військовий інститут КНУ імені Тараса Шевченка випустив 30 військових капеланів від п'яти релігійних організацій".

42. **Військовий** капелан: охоронець людських душ / #Правда Є. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Js4JWxl-tsg> (02.06.23).

Отець Іван Ісайович 8 років служить на Сході України військовим капеланом. Він молитвою підтримує воїнів на фронті, вчить, як боротися без ненависті та бути справедливими бійцями. Отець Іван не сумнівається в перемозі України. Священнослужитель розповів, що для нього означає бути охоронцем людських душ на фронті, як важко він переживає втрату друзів.

43. **Військових** капеланів у ЗСУ прирівняли до військовослужбовців. *Новини Здорової Людини* : вебсайт. URL: <https://nzl.theukrainians.org/rf-rozmistyt-u-bilorusi-yadernu-zbroyu.html> (26.05.23).

44. **Військові** капелани – поруч на фронті і в тилу / Живе телебачення. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Rs4kZ8zlfGE> (28.09.22).

У гостях у студії "Живого Телебачення" Блаженніший Святослав, Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви, та владика Богдан Дзюрак – Апостольський екзарх у Німеччині та країнах Скандинавії. Йдеться про досвід роботи військових капеланів в країнах Європи.

45. **Військові** капелани Сил тероборони завершили навчання. *Укрінформ* : вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3712038-vijskovi-kapelani-sil-teroboroni-zaversili-navcanna.html> (26.05.23).

46. **Владиченко Л.** Досвід упровадження військового священства (капеланства) у Збройних силах України. *Схід*. Київ, 2014. № 1. С. 180–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Skhid_2014_1_34 (25.05.23).

47. **Владиченко Л., Кожушко Т.** Інституювання військового капеланства в Україні: акцент на діяльності католицьких церков. *Українське релігієзнавство*. Київ, 2020. № 91. С. 83–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2020_91_7 (25.05.23).

48. **Воїни** духу – військові капелани / Телекомпанія М-студіо. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/@mstudionews> (02.06.23).

49. **Ворожбит О.** Отець Андрій Зелінський: Можна повернутися до Києва, але не можна повертатися з фронту. *Український тиждень* : вебсайт. URL: <https://tyzhden.ua/relihiia-na-vijni-abo-vijny-relihij/> (05.03.15).

50. **Гончарова Є.** Релігія на війні або війни релігій. *Український тиждень* : вебсайт. URL: <https://tyzhden.ua/relihiia-na-vijni-abo-vijny-relihij/> (29.03.17).

"З усіх конфесій саме протестанти почали першими активно допомагати цивільному населенню на цій війні. Ще в 2014 році вони кожного дня бували в Слов'янську: звідти вивозили хворих, літніх людей та дітей, туди везли харчі, ліки та воду. Вони реально наражались на небезпеку, вісім чоловіків з родини слов'янських протестантів були закатовані під час окупації. Але вони продовжували допомагати".

51. **Делегація** українських капеланів провела зустріч із духовенством Франції. *Укрінформ* : вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3709235-delegacia-ukrainskih-kapelaniv-provela-zustric-iz-duhovenstvom-francii.html> (26.05.23).

52. **Департамент** військового капеланства УГКЦ. *Українська Греко-Католицька Церква* : вебсайт. URL: <https://ugcc.ua/curia/pastoral-council/department-of-military-chaplaincy/> (07.06.23).

"Департамент військового капеланства Патріаршої курії УГКЦ заснований на підставі Декрету Блаженнішого Любомира (Гузара) від 2006 року. Головною метою Департаменту є підготовка, взаємодія і координація діяльності штатних і резервних капеланів УГКЦ задля забезпечення душпастирської опіки військовослужбовців, працівників, членів їх родин, поранених, родин загиблих військовослужбовців, ветеранів війни та військової служби силових структур України шляхом задоволення їх релігійних потреб, духовно-просвітницької діяльності та соціального служіння".

53. **Долганова М. В., Чобіт І. Р.** Особливості діяльності військових капеланів під час російсько-української війни (2014–2022 рр.). *Військово-науковий вісник*. Львів, 2022. № 38. С. 167–181.

54. **Дорошенко О., Светлевська А.** У Нацакадемії сухопутних військ стартували курси капеланів. *Сьогодні* : вебсайт. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/v-nacakademii-suhoputnyh-voysk-startovali-kursy-kapellanov-794165.html> (02.02.17).

55. **Дробко Е. В.** Державне регулювання у сфері забезпечення душпастирської опіки військовослужбовців збройних сил України та створення інституту військового капеланства. *Демократичне врядування*.

Львів, 2014. Вип. 14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2014_14_19 (19.05.23).

56. **Єпископ Гончарук**: у семінарії нас не вчили бути капеланами на війні, мусимо довчатися самі. *Львівська Архідієцезія Римсько-Католицької Церкви* : вебсайт. URL: https://rkc.lviv.ua/news_view-Уєpuskop_Goncharuk_u_seminarii_nas_ne_vchulu_butu_kapelanamu_na_vijni_musumo_dovchatusya_sami-ua (22.03.23).

57. **Жодного** священника УПЦ МП серед капеланів ЗСУ немає – ДЕСС. URL: <https://argumentua.com/novini/zhodnogo-svyashchennika-upts-mp-sered-kapelan-v-zsu-nema-dess> (01.04.23).

"Священникам Московського Патріархату жодного дозволу на здійснення капеланської діяльності у ЗСУ не видавалося. Про це повідомляє «Військовий кур'єр» з посиланням на Державну службу з етнополітики та свободи совісті (ДЕСС). Саме це державне відомство надає священникам різних конфесій офіційний статус капелана".

58. **Здіорук С. І.** Політико-правові проблеми організації Служби військових капеланів України. *Суспільно-політичні процеси*. Київ, 2016. Вип. 4. С. 211–221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pubpolpr_2016_4_13 (12.05.23).

59. **Здіорук С. І.** Служба військових капеланів України в умовах Вітчизняної війни 2014 року з Російською імперією. *Релігійна свобода*. Київ, 2016. № 19. С. 142–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/religfree_2016_19_37 (11.05.23).

60. **Зяцьєв С.** Капелани в ЗСУ. *Armyinform* : вебсайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/09/14/kapelany-v-zsu/> (14.09.22).

61. **Калениченко Т. А.** Фокус на капелані: формування ролі та місії душпастирів для військовослужбовців. *Софія*. Київ, 2017. № 1. С. 20–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sophia_2017_1_8 (26.05.23).

62. **Калениченко Т. А.** Формування образу військових капеланів в Україні. *Українське релігієзнавство*. Київ, 2015. № 76. С. 172–183. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2015_76_19 (25.05.23).

63. **Капелан "на нулі"**. Роман Комаринець. *Хроніки війни* / Департамент освіти УЦХВС. *YouTube*: відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=zITS6iK2Fvw> (29.03.2023).

Роман Комаринець розповідає про те, що відчуває пастор у гарячих точках, що говорить військовим про Бога та що, крім духовної підтримки, робить на фронті.

64. **Капелан** розповів, як поєднується війна та віра. *Укрінформ*: вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3638476-kapelan-rozpoviv-ak-poednuetsa-vijna-ta-vira.html> (31.05.23).

Роль військового капелана в умовах війни надзвичайно важлива для бойового духу українського захисника, адже капелан має подбати про дух воїна, військового підрозділу та командира. Про це під час брифінгу в Медіацентрі Україна-Укрінформ повідомив священник УГКЦ, військовий капелан Андрій Зелінський.

65. **Капелани**. Війна очима священників: документальний фільм / Живе телебачення. *YouTube*: відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8g7RetCoMHQ> (01.06.23).

"Капелани" – документальна стрічка виробництва Screen Media Ukraine про священників на війні. Чотири капелани їздять на передову спасати душі тих, хто щодня змушений зазирати у вічі смерті. У фільмі вони

розповідають про свій досвід роботи на лінії фронту. У кожного з героїв свій шлях на схід. Для когось він почався із власного досвіду в Афганістані. Для іншого – у найбільш ресурсному місці на землі, рідному домі. Режисер: В. Дігтяренко; оператори: Є. Бондаренко, В. Гончаренко; продюсер: П. Казанцев; виробництво: Screen Media Ukraine та "Живе Production".

66. **"Капелани: Віра на війні"** – фільм Суспільного про капеланів, звільнених з російського полону / Перший. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=AV2FXHE2CiY> (02.06.23).

Історія про трьох капеланів різного віросповідання та етнічного походження – Василя Вирозуба, Леоніда Болгарова та Олександра Чокова, які 26 лютого 2022-го року вирушили з рятувальною місією на пошуково-рятувальному судні "Сапфір" до острова Зміїний, та потрапили до російського полону. Режисерка – О. Кривенко; редакторка – Н Стадницька.

67. **Капелани ЗСУ** взяли участь у месі Міжнародного військового паломництва. *Укрінформ* : вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3708883-kapelani-zsu-vzali-ucast-u-mesi-miznarodnogo-vijskovogo-palomnictva.html> (14.05.23).

У французькому місті Люрд пройшла меса за участі 14 тисяч військовослужбовців та військових капеланів з 38 країн. Вперше військові капелани Збройних Сил України отець Ростислав Височан та отець Василь Боднар під час меси 63-го Міжнародного військового паломництва читали молитву "Богородице, Діво" українською мовою.

68. **Капелани** – це герої, адже підтримують стійкість духу наших захисників – Глава держави. *Офіс Президента України* : вебсайт. URL: <https://www.president.gov.ua/news/kapelani-ce-geroyi-adzhe-pidtrimuyut-stijkist-duhu-nashih-za-81229> (24.02.23).

У річницю незламності Президент Володимир Зеленський зустрівся з капеланами, які нині служать у Збройних Силах та Національній гвардії України. На зустрічі, що відбулася в Києво-Печерській лаврі, були присутні військові священники церков, які направили своїх представників до лав армії. Президент України В. Зеленський висловив переконання, що капелани є такими ж героями, як і військовослужбовці, адже вони підтримують бійців і допомагають їм зберігати стійкість духу.

69. **Капелани.** Як на війні залишатися людиною? / Радіо Свобода. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=cgcsTb8spQo> (28.04.16).

70. **Качуровська Д.** Капелан про свою роботу на фронті / Суспільне Тернопіль. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7IPS0auMWhc> (02.06.23).

Надання військовим капеланам офіцерських звань, місії у зоні бойових дій та чого потребують від священника наші бійці – про це розмова із капеланом з Тернопільщини отцем Євгеном Флистою. Він служить із 2015 року. Спочатку їздив до військових священником-волонтером. Потім отримав військову посаду.

71. **Кирган С.** Мультиконфесійність є основоположним принципом для Служби військового капеланства, – Олексій Терещук. *АрміяInform* : вебсайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/04/multykonfesijnist-ye-osnovopolozhnym-prynczypom-dlya-sluzhby-vijskovogo-kapelanstva-oleksij-tereshhuk/> (04.04.23).

72. **Кирган С.** Присутність військового капелана у строю надає воїнам упевненості в тому, що з нами Бог і ми переможемо. Служба військового капеланства ЗСУ. *АрміяInform* : вебсайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/04/16/prysutnist-vijskovogo-kapelana-u-stroyu->

[nadaye-voyinam-upevnenosti-v-tomu-shho-z-namy-bog-i-my-peremozhemo-sluzhba-vijskovogo-kapelanstva-zsu/](#) (05.06.23).

73. **Кіркока В.** Капелан Андрій Зелінський: "Нову Україну «Новою поштою» нам ніхто не пришле". *ЦЕНЗОР. НЕТ*: вебсайт. URL: https://censor.net/ru/resonance/3081240/kapelan_andryi_zelnskiyi_novu_ukranu_novoju_poshtoyu_nam_nhto_ne_prishle (01.06.23).

Звання Народний герой України отець Андрій отримав 4 червня 2015 року під час першої церемонії нагородження.

74. **Коваль А.** "Капелан покликаний надихати духовно". У храмі Святої Софії – перший випуск військових капеланів, які навчалися за спецпрограмою. *Експрес*: вебсайт. URL: <https://expres.online/ctil-zhittya/kapelan-poklikaniy-nadikhati-dukhovno-u-khrami-svyatoi-sofii-pershiy-vipusk-viyskovikh-kapelaniv-yaki-navchalisya-za-spetsprogramoyu> (16.04.23).

Тридцять військових капеланів від п'яти релігійних організацій України проходили щоденні шеститижневі курси підвищення кваліфікації у Військовому ін-ті КНУ імені Тараса Шевченка. За цей час вони отримали знання із загальновійськових дисциплін, психології й тактичної медицини.

75. **Коли** втопилася "Москва" в камерах кричали "Слава Україні": інтерв'ю з капеланом Вирозубом / Суспільне Одеса. *YouTube*: відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tPxbsk3BOyQ> (02.05.23).

76. **Кривенко Ю. В.** Діяльність військових капеланів за законодавством України. *Прикарпатський юридичний вісник*. Івано-Франківськ, 2014. Вип. 3 (6). URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v3_2014/09.pdf (01.06.23).

77. **Крикуненко І.** "Це ламає хлопців". Військовий капелан називає п'ять проблем, від яких страждають українські бійці "на нулі". *NV*: вебсайт.

URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/mobilizaciya-2023-5-problem-z-yakimi-viyskovi-na-nuli-zvertayutsya-do-kapelana-novini-ukrajini-50311428.html>

(29.05.23).

Олена Легенчук – 37-річна жінка-капелан, яка за більше ніж півроку роботи на нулі об'їздила майже всю лінію фронту Донеччини. Вона розповіла, які проблеми турбують бійців у найгарячіших точках.

78. **Кушнірчук Я. В.** Душпастирська опіка Збройних Сил і проблема створення військового капеланства в Україні. *Наука. Релігія. Суспільство.* Донецьк, 2011. № 3. С. 18–22. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrs_2011_3_5 (03.05.23).

79. **Лабазюк В.** Військові капелани – лицарі духу! *Хмельницька обласна рада*: вебсайт. URL: <https://km-oblrada.gov.ua/vijskovi-kapelany-lyczari-duhu/> (25.10.22).

25 жовтня в Україні відзначають День військового капелана. Цей день відзначається за православною традицією у день пам'яті святителя Мартіна Милостивого, єпископа Турського, який вважається засновником та покровителем військових капеланів.

80. **Левченко О.** Воїни-капелани – духовні захисники Вітчизни. *Сьогодні*: вебсайт. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/opinion/levchenkocolumn/voiny-kapellany-duhovnye-zashchitniki-rodiny-ukr-1508529.html> (22.02.21).

Одним з яскравих прикладів єднання Церкви зі своєю паствою на фронті стало видання Молитовника українського воїна "Молись і служи!" із молитвою українського ветерана.

81. **Левченко Т.** Із духовного лідера у військові: чому муфтії мусульман України Саїд Ісмагілов пішов на фронт? *Радіо Свобода*:

вебсторінка. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/said-ismahilov-muftiy-na-viyni/32012479.html> (31.08.22).

Саїд Ісмагілов 13 років був муфтієм Духовного управління мусульман України "Умма", духовним і богословським лідером. Після початку повномасштабної агресії Росії проти України він склав свої повноваження, щоб піти спочатку у тероборону, а потім і на фронт.

82. **Маковський А.** Результати дослідження психологічного супроводу професійної діяльності прикордонників засобами душпастирства військових капеланів. *Вісник Львівського університету. Психологічні науки.* Львів, 2021. Вип. 11. С.107–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlups_2021_11_16 (05.06.23).

83. **Малко Р.** Капелан Василь Іванюк: "Сім'я в солдата на першому місці". *Український тиждень* : вебсайт. URL: <https://tyzhden.ua/kapelan-vasyl-ivaniuk-sim-ia-v-soldata-na-pershomu-mistsi/> (22.03.17).

84. **Матеюк О., Маковський А.** Перспективи залучення військового капелана до збереження психічного здоров'я прикордонників – учасників бойових дій. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Психологічні науки.* Хмельницький, 2019. № 2. С. 170–181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnapv_pn_2019_2_14 (16.05.23).

85. **Мельников К.** Військові звання, стяг та шеврони – перші 30 капеланів закінчили вишкіл: що зміниться для душ пастирів. *Вікна* : вебсайт. URL: <https://vikna.tv/video/ukrayina/kapelanska-reforma-shho-zminytsya-dlya-kapelaniv-zgidno-z-novym-zakonom/> (02.04.23).

"Визначний день в історії України та її Збройних Сил. Перші 30 капеланів-офіцерів завершили навчання. Усі вони тепер мають офіцерські звання та пройшли спеціальний військовий вишкіл. Особливий випускний відбувся у

супроводі очільників п'яти релігійних організацій. Зокрема і настоятеля Православної церкви України Епіфанія та глави Української греко-католицької церкви Святослава".

86. **Мокан В.** Чому держава має внормувати питання військового капеланства? *Українська правда* : вебсайт. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2021/03/15/7286700/> (15.03.21).

87. **На Донбасі** задіяно близько 600 капеланів ПЦУ. *День*. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/230419-na-donbasi-zadiyano-blyzko-600-kapelaniv-pcu> (23.04.19).

88. **Назарова Є.** "Нам дали 40 хвилин на виїзд": капелан з Маріуполя про евакуацію і роботу на фронті. *Радіо Свобода* : вебсайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kapelan-mariypol-evakuacia/32150073.html> (27.11.22).

89. **Назарчук І.** Про службу та служіння – ровесник ЗСУ і майбутній військовий капеллан. *Радіо Свобода* : вебсайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyskovyy-kapelan-zsu/31593661.html> (05.12.21).

"Герой цього матеріалу – студент Київської Трьохсвятительської духовної семінарії Української греко-католицької церкви (УГКЦ). Із ровесником Незалежності України та відповідно її Збройних сил, 30-річним Миколою Ткаченком ми познайомились на тренінгу з міжнародного гуманітарного права, який для військових капеланів проводило наприкінці листопада Товариство Червоного Хреста України. Ця розмова – про ЗСУ, де Микола проходив строкову службу, і про сподівання, які покладає на служіння майбутній військовий капелан".

90. **Непіпенко Л. П.** Військові священники (капелани) у сучасній Україні. *Честь і закон*. Харків, 2015. № 2. С. 72–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chiz_2015_2_15 (08.05.23).

91. **Осадча Я.** Перші українські капелани проходять навчання та військову підготовку. *Українська правда. Життя*: вебсайт. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/03/9/253272/> (22.05.23).

92. **Основні** аспекти Концепції душпастирської опіки у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. *Українська православна церква*: вебсайт. URL: <https://web.archive.org/web/20160506163917/http://archiv.orthodox.org.ua/page-1671.html> (25.05.23).

93. **Отець** Василь Вирозуб про 68 днів полону, торттури, допити, прощання з життям і молитву / Радіо Марія Україна. *Youtube*: відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=s-lbKbcknT4> (02.06.23).

94. **Панченко П., Єфімов І.** Капелан як провідник. *The Ukrainians*: вебсайт. URL: <https://theukrainians.org/kapelany/> (29.05.23).

"Лора Когут – одна з перших капеланок в Україні. Вона 12 років навчала дітей музики в одній з черкаських гімназій, створила благодійний фонд «Час надії» та допомагала дітям в інтернатах і дитячих будинках міста й області. Вперше долучилася до помочі військовим, коли ті виходили з Криму на Миколаївщину. Її називають «співочим капеланом», а позивний – «Сонечко»".

95. **Пашковська М. В.** Роль інституту військового капеланства у підтриманні бойового духу військовослужбовців. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива*: зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана

Черняхівського. Київ, 2020. С. 204. URL:
<https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

96. **Печенюк А.** Священники підтримують бійців: служба військового капеланства стане частиною ЗСУ. *УНІАН*: вебсайт. URL:
<https://www.unian.ua/society/svyashchenniki-pidtrimuyut-biyziv-sluzhba-viyskovogo-kapelanstva-stane-chastinoyu-zsu-novini-ukrajini-11899458.html>
(11.07.22).

97. **Питльована Л. Ю.** Душпастирська опіка воїнів АТО капеланами-волонтерами. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана Черняхівського. Київ, 2020. С. 205. URL: <https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

98. **Півнюк С. В.** Душпастирська опіка в українському війську: передумови виникнення та проблеми сьогодення. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана Черняхівського. Київ, 2020. С. 206. URL:
<https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

99. **Під кулями молився, хрестив і вінчав: історія військового капелана.** *Сьогодні* : вебсайт. URL:
<https://lifestyle.segodnya.ua/ua/lifestyle/psychology/pod-pulyami-molilsya-krestil-i-venchal-istoriya-voennogo-kapellana-1064315.html> (05.06.23).

Капелан Андрій Кулицький – перший в Україні священник, який отримав статус учасника бойових дій.

100. **Підлісний А. Р.** Про створення організації служби капеланів у Збройних Силах України. *Військово-науковий вісник*. Львів, 2015. Вип. 23. С. 183–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnv_2015_23_15 (04.05.23).

101. **Прокопенко О.** Душпастирі в армії. *Урядовий кур'єр*. Київ, 2016. 2 верес. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/dushpastiri-v-armiyi/> (01.06.23).

102. **Проховник П. М.** Роль Національної академії сухопутних військ у Львові у становленні військового капеланства. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана Черняховського. Київ, 2020. С. 207. URL: <https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

103. **Рівчаченко О. А.** Душпастирська опіка військовослужбовців як складова психотерапевтичної допомоги. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : зб. матеріалів І Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана Черняховського. Київ, 2020. С. 208. URL: <https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

104. **Роль** капеланів на фронті. Війна очима священників. Як правильно підтримати ЗАХИСНИКА? / 24 канал. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FBmuMpO6Zd8> (02.06.23).

105. **Романік А.** Феномен протестантського капеланства у зоні бойових дій на сході України (за матеріалами фондової колекції національного музею історії України) *Емінак*. Миколаїв, 2016. № 3 (3). С. 81–86. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_3\(3\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2016_3(3)_17) (03.05.23).

106. **Роп Н.** Побиття, залякування, розтяжки і карцер – це лише невелика частина страждань, яку довелось пережити одеському священнику-

капелану Василю Вирозубу. *NV*: вебсайт. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/svyashchenik-pcu-pro-katuvannya-u-rosiyskomu-poloni-rozpovid-vasilya-virozuba-novini-ukrajini-50261805.html> (29.05.23).

107. **Рябошапка В.** Як капелани допомагають захисникам України на Донбасі і в Криму: інтерв'ю з протоієреєм Тарасом Мельником. *Сьогодні*: вебсайт. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/protoierey-taras-melnik-kapellanstvo-kogda-voennyu-svyashchennik-prebyvaet-ryadom-s-voennym-vsegda-v-kazarmah-na-ucheniyah-vo-vremya-voennyh-deystviy-1430876.html> (29.05.23).

108. **Сайт** Протоієрея Миколая Візера. *Archive. Today*. URL: <https://archive.ph/20160407122432/https://sites.google.com/site/vizermukola/kapellanstvo#selection-375.2-375.42> (25.05.23).

Поради військовим священникам-капеланам.

109. **Світло.** Військові капелани / Суспільне Новини. *YouTube*: відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mxVKasvdHc0> (12.10.17).

110. **Священники** на передовій: як духовенство служить у війську / Ранок Вдома. *YouTube*: відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=DDhbF3xdkPg> (02.06.23).

В Україні запрацювала Служба військового капеланства. Відтепер священники служитимуть у війську за новими правилами. Вони отримають посади в структурних підрозділах Збройних сил та офіцерські звання. Закон "Про Службу військового капеланства" писали довгих 9 місяців.

111. **Смутко А.** "Сьогодні він хоче прийняти Бога, а завтра йому йти у бій". Як служать українські капелани. *Суспільне Новини*: вебсайт. URL: <https://suspilne.media/344142-sogodni-vin-hoce-prijnati-boga-a-zavtra-jomu-jti-u-bij-ak-sluzat-ukrainski-kapelani/> (16.04.23).

"Військовий капелан 30-тої окремої механізованої бригади імені князя Костянтина Острозького Сергій Дмитрієв до війни 18 років служив у Московському патріархаті. Після анексії Криму перейшов до УПЦ Київського патріархату і перевів до УПЦ КП свою парафію у Херсоні. Тоді ж і заснував відділ, а з 2018-го – Управління соціального служіння УПЦ КП (з 2018 — ПЦУ). Офіційно прийнятий у капелани бригади у травні 2014-го. Останні дев'ять років Сергій Дмитрієв, позивний "Падре", поєднує соціальне з капеланським служінням на фронті. Сергій Дмитрієв в Храмі Святої Варвари у Херсоні, де він служив до війни 2014 року, листопад 2022 року".

112. **130 посад** військових священників (капеланів) введено в ЗС України, із них укомплектовано посад – понад 90. *Аргумент* : вебсайт. URL: <https://argumentua.com/stati/kapellany-v-vsu-skolko-ikh-kakikh-tserkvei-skolko-zarabatyvayut-infografika> (28.09.20).

113. **Суха Н.** Капелан ЗСУ Сергій Дмитрієв: "Бути в Московському патріархаті – це бути причетним до вбивства українців". *Аргумент* : вебсайт. URL: <https://argumentua.com/stati/kapelan-zsu-serg-i-dmitr-v-buti-v-moskovskomu-patr-arkhat-tse-buti-prichetnim-do-vbivstva-ukra> (09.04.22).

114. **Тищенко-Ламанський Т.** "Ми повністю переходимо під Натівські стандарти". Священник про капеланство. *Твоє місто* : вебсайт. URL: https://tvoemisto.tv/exclusive/dopomagaiemo_ztsilyty_diysnist_zranenu_vinyoyu_kapelan_ugkts_pro_novyy_zakon_i_misiyu_125723.html (26.05.23).

Отець Андрій Зелінський є одним із перших військових капеланів УГКЦ. Він опікується військовими, починаючи з 2006 року. Тоді він спільно із випускниками Львівської духовної семінарії починав постійну душпастирську працю у Військовому інституті Національного університету "Львівська політехніка". Саме тоді у Львові заснували і центр військового капеланства.

115. **Томчук О. А.** Участь священнослужителів у волонтерському русі допомоги Збройним Силам України під час агресії Російської Федерації на Сході України. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива* : зб. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф., 27 листоп. 2020 р. / Нац. ун-т оборони України імені Івана Черняховського. Київ, 2020. С. 214. URL: <https://nuou.org.ua/nauka/confi/mnpk1-uv-2020.html> (05.06.23).

116. **Филипчук С. В.** Досвід капеланства в умовах АТО. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Історичне релігієзнавство*. Острог, 2015. Вип. 12. С. 161–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NznuoairD2009_2015_12_16 (12.05.23).

117. **Хоменко О.** У Києві висвятили 30 капеланів, підготовлених для допомоги українським військовим (ФОТО). *Hromadske* : вебсайт. URL: <https://hromadske.ua/posts/u-kiyevi-visvyatili-30-kapelaniv-pidgotovlenih-dlya-dopomogi-ukrayinskim-vijskovim-foto> (01.04.23).

У храмі Святої Софії в Києві відбувся перший випуск військових капеланів, які завершили курси підвищення кваліфікації з питань військового капеланства Збройних сил України. Підготовка тридцяти військових капеланів від п'яти релігійних організацій пройшла на базі Військового ін-ту КНУ імені Тараса Шевченка. Представники релігійних організацій проходили перші шеститижневі навчання за спеціальною програмою підготовки військових капеланів-офіцерів.

118. **Хто** такі військові капелани? Як священники Черкащини наближують перемогу / ВІККА. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8uonGv52khs> (02.06.23).

119. **Цінувати** чоловічі сльози. Капелани в зоні АТО / Petro Didula. *YouTube* : відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aZBBOhABlbQ> (02.06.23).

Документальний фільм був знятий у серпні 2014 р. неподалік Луганська. В ньому йдеться про працю капеланів УГКЦ у одному з батальйонів територіальної самооборони.

120. **Чепець Н.** Капелан з Тернопільщини отримав військове звання. (03.04.23). 20 хвилин: *Пишеш ти! Коментує Тернопіль*: вебсайт. URL: <https://te.20minut.ua/Podii/kapelan-z-ternopilschini-otrimav-viyskove-zvannya-11783075.html> (26.04.23).

"В Україні сталася історична подія. Вперше за всю історію відбувся випуск військових капеланів. Завершилися шестимісячні курси підвищення кваліфікації з питань військового капеланства Збройних Сил України. Їх учасниками стали 30 священнослужителів з 5 релігійних організацій. Готували капеланів на базі Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Заступник Міністра оборони України Ганна Маляр вручила випускникам курсів відповідні сертифікати та шеврон з написом «Бути поруч», який є девізом кожного капелана".

121. **Якою** є місія військового капелана? Бахмут. Найгарячіша точка на сході. Війна / The bible today. *YouTube*: відеохостинг. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EEeEInM5daM> (02.06.23).

Розмова з з Марком Купчененко, капеланом-волонтером.

122. **Teteruck A. A., Zarosylo V. O.** The organizational and legal issues of participation of chaplains in volunteer military formations and in the units of the armed forces of Ukraine. *Наукові праці МАУП. Юридичні науки*. Київ, 2017. Вип. 1. С. 23–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaupun_2017_1_6 (06.06.23).

Організаційно-правові питання участі капеланів у добровольчих військових формуваннях та частинах Збройних Сил України.